

VÝZNAM SPOTREBY Z HĽADISKA VÝKONNOSTI SLOVENSKEJ EKONOMIKY – SKLON K SPOTREBE THE POSITION OF CONSUMPTION IN TERM OF SLOVAK ECONOMY EFFICIENCY – PROPENSITY TO CONSUME

Mokrá Marta (SR) - Bachová Silvia (SR)

ABSTRACT

Consumption and incomes are the most significant macroeconomic indicators of living standard. Consumption in the Slovak Republic has 50% participation of its domestic demand. For this reason, there is a need to explain consumption in more details, especially trends and factors which influence consumption. There is a general trend of permanent increase of household consumption in the last years, also in countries with high rate of savings, for example Japan. In addition, Slovak consumers spent 87 % of disposable incomes on consumption in 1993. Eleven years later has consumption increased to 94%. Trends of consumption and incomes are mostly influenced by the development of Slovak economy.

KEY WORDS

Gross domestic product, end user consumption, consumption of household, propensity to consume, propensity to save, disposable income

---

ÚVOD

Spotreba a príjmy obyvateľstva patria k jedným z najdôležitejších makroekonomických ukazovateľov životnej úrovne v každej krajine. Spotreba obyvateľstva predstavuje v podmienkach Slovenskej republiky v priemere 50 %-ný podiel z hľadiska domáceho použitia HDP. Tento fakt si vyžaduje potrebu podrobnejšie poznať vývoj spotreby ako aj faktory, ktoré ju ovplyvňujú, čo a ako podmieňuje jej rast. Všeobecným trendom vo svete posledných dvoch desaťročiach je permanentný rast preferencií spotreby, a to aj v krajinách s tradíciou vysokej miery sporivosti, napríklad v Japonsku. Kým v roku 1993 slovenské domácnosti minuli na spotrebu 87% disponibilných príjmov, o 11 rokov neskôr, v roku 2004 to už bolo 94%. Vývoj príjmov a spotreby obyvateľstva je ovplyvňovaný celkovým vývojom slovenskej ekonomiky.

MATERIÁL A METÓDY

Analýza vývoja celkovej ekonomiky Slovenska vychádza z metodológie výpočtu HDP pomocou výdavkovej metódy (t.j. spotreba + investície + vládne výdaje + čistý export) v období rokov 1993-2004. Preferencia spotreby pred úsporami je meraná sklonom k spotrebe (spotreba/disponibilný príjem) ktorý vyjadruje, akú časť príjmov, ktoré domácnosti dostanú k dispozícii v bežnom roku minú na nákupy spotrebných tovarov a služieb; reziduum sa stáva súčasťou úspor – sklonu k úsporám (úspory/disponibilný príjem). Za celú ekonomiku tieto ukazovatele nadobúdajú národný charakter. Medzinárodné porovnanie sklonu k spotrebe je zhodnotené pomocou štatistických metód stredných hodnôt (priemer, medián) vybraného súboru krajín ako aj pomocou intervalu maximálnej a minimálnej hodnoty.

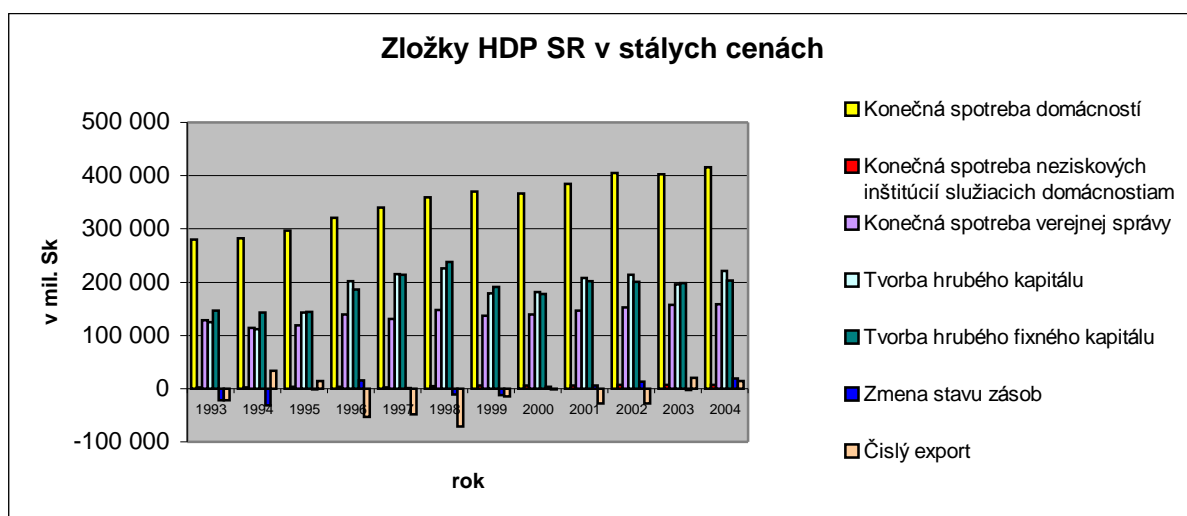
VÝSLEDKY A DISKUSIA

Konečná spotreba domácností je jednou z hlavných zložiek použitia HDP. Spotrebné výdaje tvoria viac ako 60 % agregátneho dopytu. Pod spotrebou vo všeobecnosti rozumieme výdavky na konečnú spotrebu domácností, t.j. na výrobky a služby, ktoré sa používajú na priame uspokojenie individuálnych potrieb, bytové služby vlastníkov obydľí, naturálne dôchodky, materiály a práce spojené s malými opravami, predmety dlhodobej spotreby, ktoré nie sú

považované za hrubý fixný kapitál, finančné služby a poplatky, platby za povolenia a nákup produkcie za ekonomicky nevýznamné ceny. Pri výpočte spotreby a príjmu sa uplatňuje národný koncept. Výdavky slovenských domácností sa sledujú na domacom území a v zahraničí; rovnako príjem slovenských domácností sa zisťuje z domácich a zahraničných zdrojov. Výslednicou podielu spotreby na disponibilnom príjme je sklon k spotrebe podľa národného konceptu. Spoločenský sklon k spotrebe je výslednicou vývoja HDP aj spotreby.

Vývoj HDP – graf 1 a 2 je do značnej miery ovplyvňovaný úrovňou spotreby, investícií, vládnych výdavkov ako aj čistým exportom. V sledovanom období 1993-2004 sme zaznamenali rastúci trend HDP. Po ekonomických reformách v r. 1991 došlo k zhoršeniu základných makroekonomických ukazovateľov pod vplyvom rozdelenia federácie. Rok 1993 bol charakteristický pokračovaním poklesu tvorby HDP z rokov 1991 a 1992, ktorý súvisel predovšetkým s poklesom domáceho dopytu, na ktorom sa podieľali všetky jeho zložky, najmä však konečná spotreba domácností. Rok 1993 bol pre slovenskú ekonomiku posledným rokom záporného vývoja HDP. Oživenie ekonomiky SR a celkový rast HDP nastal v r. 1994. Tento rok bol však ešte poznačený poklesom konečnej spotreby verejnej správy a poklesom tvorby hrubého kapitálu. Nosným sektorom rastu HDP bol zahraničný obchod, dosiahnutý prostredníctvom zahraničného dopytu. Bol zaznamenaný nárast vývozu do zahraničia

Graf 1

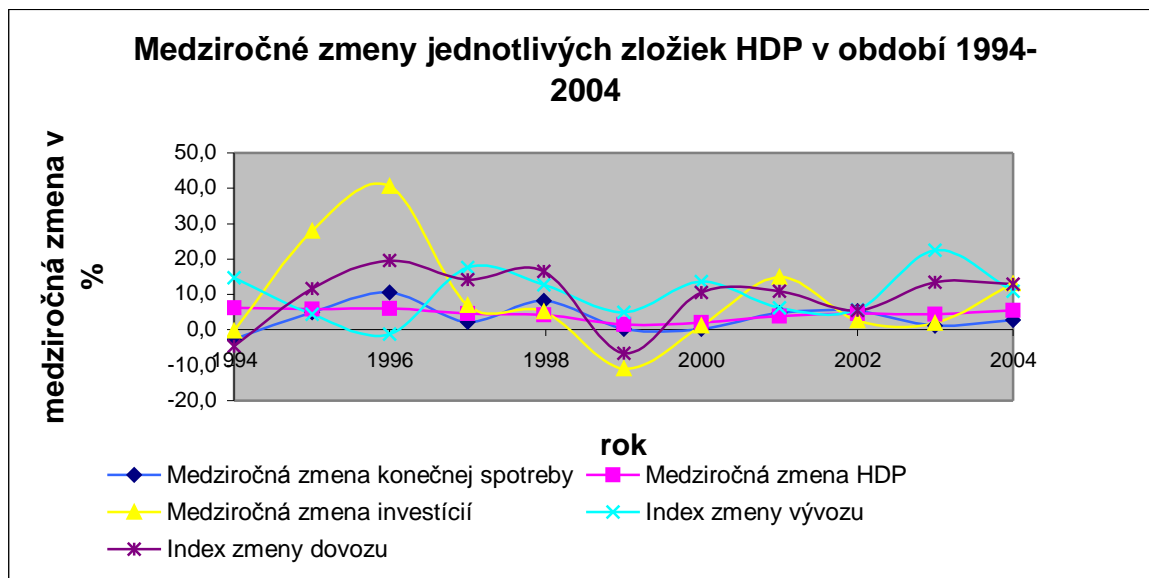

Zdroj: NBS, vlastné prepočty

o 14,8%, čo sa prejavilo aj na ekonomickom raste. Konečná spotreba domácností stagnovala. Rast agregátneho dopytu v r. 1995 súvisel najmä s rastom domáceho ako aj investičného dopytu. V sledovanom období 1994-2004 bola zaznamenaná najvyššia dynamika rastu reálneho HDP v r. 1996 (6,1 %) – graf 2. Po rokoch 1994 a 1995, keď sa rast dosahoval predovšetkým zvyšovaním využitia priemyselných kapacít, od roku 1996 si udržanie dynamiky ekonomického rastu vyžiadalo značné investície, ktoré však boli realizované cez rastúcu spotrebu štátnej správy. Rast zadĺženosti podnikateľskej sféry i štátnej správy, nedostatok priamych zahraničných investícií spôsobil mierny pokles dynamiky ekonomického rastu v ďalšom roku 1997 na 4,6 %. V r. 1998 dosiahol ekonomický rast úroveň 4,2 %. Tento pokles bol spôsobený, poklesom konečnej spotreby najmä štátnej správy. Reštriktívna menová politika vlády, ako aj globálne faktory (kríza v Ázii a v Rakúsku...) si vynútili prijať stabilizujúce opatrenia, ktoré sa prejavili už v r. 1999. Oslabila sa kúpna sila obyvateľstva, došlo k poklesu reálnych miezd, k zvyšovaniu regulovaných cien, čo malo za následok aj pokles konečnej spotreby a investícií – graf 2. Rast HDP udržoval len čistý export. Tento stav pretrvával až do polovice r. 2000, kedy došlo k opätovnému rastu domáceho dopytu. Tento nárast sa výraznejšie prejavil až v r. 2001, kedy bol zaznamenaný nárast konečnej potreby v dôsledku rastu reálnych miezd, ako aj investícií. Prehĺbil sa však deficit čistého exportu.

V r. 2002 bol zaznamenaný takmer rovnomerný vývoj všetkých štyroch zložiek HDP. Tempo ekonomického rastu dosiahlo úroveň 4,6 %.

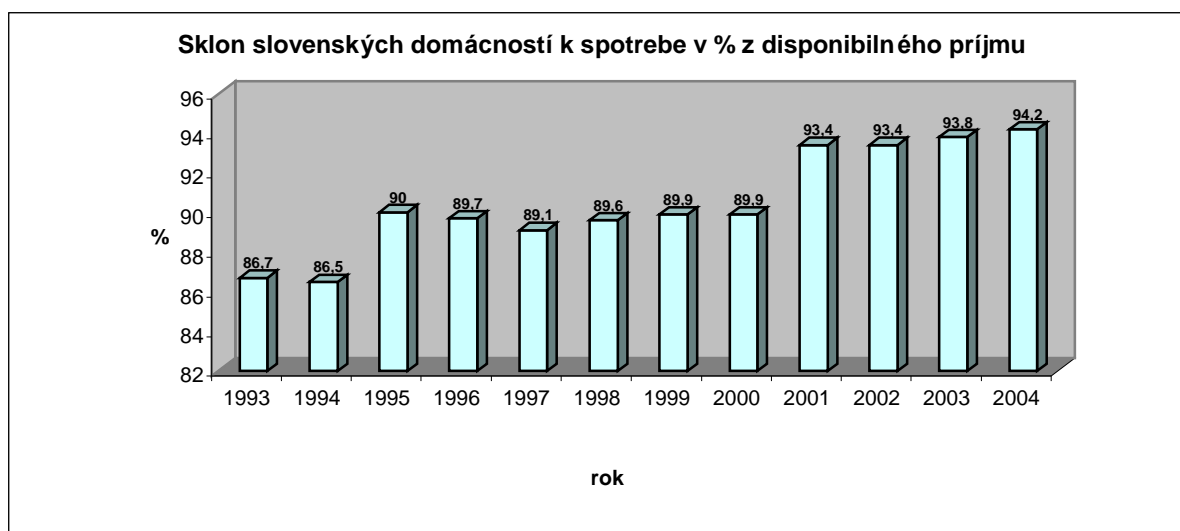
Graf 2

Zdroj: Štatistický úrad SR, vlastné prepočty

Hlavným determinantom rastu HDP v r. 2003 bol zahraničný dopyt. Index zmeny vývozu dosiahol najvyššiu hodnotu v tomto roku (122,5 %). Po prvý krát od r. 1996 bol zaznamenaný prebytkový čistý export, prevýšenie exportnej výkonnosti nad dovoznou náročnosťou. V r. 2004 trend vývoja HDP bol ovplyvnený pokračujúcim vyšším zahraničným dopytom ako aj rastom domáceho dopytu. K zvýšeniu domáceho dopytu prispela najmä tvorba hrubého kapitálu i konečná spotreba domácností i verejnej správy.

Graf 3

Zdroj: NBS

Keďže spotreba predstavuje najvýznamnejšiu zložku HDP z hľadiska podielu a teda aj vplyvu, naša ďalšia analýza je zameraná predovšetkým na zhodnotenie spotreby domácností-sklonu k spotrebe, analogicky teda i k úsporám v sledovanom období 1993-2004.

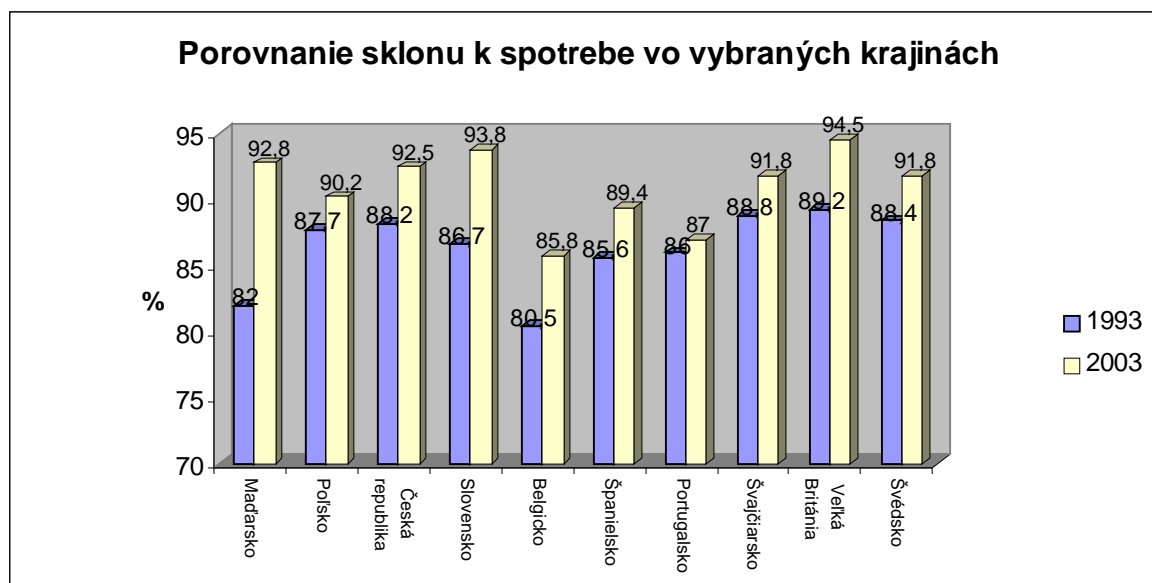
Sklon k spotrebe –graf 3 vyjadruje, akú časť príjmov, ktoré domácnosti dostanú k dispozícii v bežnom roku, minú na nákupy spotrebných tovarov a služieb. Kým v roku 1993 bol u slovenských domácností sklon k spotrebe 0,867, o 11 rokov neskôr v roku 2004 dosiahol

sklon k spotrebe hodnotu 0,94. V r. 1997 bol zaznamenaný pokles sklonu k spotrebe, čomu zodpovedá aj vyššie spomínané zníženie tempa ekonomického rastu oproti predchádzajúcemu roku 1996. Možno teda urobiť záver, že slovenské domácnosti vydávajú stále väčšiu časť svojich príjmov na spotrebu a klesá teda sklon k úsporám. (Disponibilný dôchodok = spotreba + úspory)

Medzinárodné porovnanie sklonu k spotrebe je sťažené nedostupnosťou komplexnej konzistentnej databázy údajov za sektor domácností. Národné chápanie sklonu k úsporám a recipročne sklonu k spotrebe je v jednotlivých krajinách odlišné, a teda medzinárodná komparácia ukazovateľa má obmedzenú vypovedaciu schopnosť. Národné koncepty sa odlišujú nejednotným definičným vymedzením príjmu, spotreby, sektora domácností a ostatnými charakteristikami.

Porovnanie sklonu k spotrebe vybranej skupiny 10 krajín – graf 4 za uplynulé obdobie 10 rokov naznačuje jednoznačne rastúcu tendenciu spotreby. V r. 1993-2003 sa zmenilo aj rozdelenie krajín podľa úrovne sklonu. Kým v r. 1993 bolo rozdelenie krajín symetrické, tak v r. 2004 sa väčšina národných sklonov k spotrebe nachádzala nad priemerom národných sklonov.

Graf 4

Zdroj: NBS

Popisné štatistiky – tabuľka 1 uvádzajú stredné hodnoty (priemer, medián), hraničné hodnoty národných sklonov k spotrebe a pozíciu Slovenska voči mediánu.

V r. 1993 použili slovenské domácnosti na spotrebu 87% svojich disponibilných príjmov, čo zodpovedalo mediánu vybraných krajín. V r. 2003 však Slovensko už prevýšilo medián o viac ako 2 % a slovenský sklon k spotrebe sa priblížil k hornej hranici “maximum“ intervalu.

V r. 2003 teda Slovensko dosiahlo v tomto medzinárodnom porovnaní

- druhý najvyšší sklon k spotrebe (po Veľkej Británii) a zároveň
- druhú najvyššiu rýchlosť rastu sklonu k spotrebe (po Maďarsku).

Zhodnotenie sklonu k spotrebe vybranej homogénnej skupiny krajín

Tabuľka 1

	Priemer	Medián	Minimum	Maximum	Najrýchlejší rast	Slovensko	Slovensko vzhľadom k mediánu
1993	86,2	86,7	80,5 (Belgicko)	89,2 (Veľká Británia)	81,9	86,7	na úrovni mediánu

2003	90,9	91,7	85,8 (Belgicko)	94,5 (Veľká Británia)	92,8	93,8	+2,1
Zmena sklonu 2003/1993	+4,7	+5	+5,3	+5,3	10,9 (Maďarsko)	+7,1	+2,1

Zdroj: NBS, vlastné prepočty

ZÁVER

Z výsledkov za uplynulé obdobie rokov 1993-2004 vyplýva, že rast spotrebných výdavkov slovenských domácností, chronologicky nadobudol zrýchlené tempo a to na úkor úspor. Podobné vývojové zlomy sklonu k spotrebe možno identifikovať len v málokterých krajinách, porovnateľne v Maďarsku. Na jednej strane vysoký sklon k spotrebe pri rastúcom disponibilnom príjme zvyšuje aj agregátny dopyt, teda i úroveň HDP. Zvyšujúci sa spotrebný dopyt môže však viesť i k novej nerovnováhe platobnej bilancie, ale i k dopytovým tlakom a k inflácii. Zotrvačnosť vysokej spotreby v prípade negatívnych úspor môže ohroziť finančnú stabilitu domácností, ale aj iných sektorov (finančných inštitúcií, vlády). Vysoký sklon k spotrebe obmedzuje i tvorbu úspor domácností, ktoré sú základom národohospodárskych úspor ekonomiky. Z makroekonomického hľadiska, vychádzajúc z rovnosti úspor a investícií, úspory a investície tak vytvárajú predpoklad budúceho ekonomického rastu a sú zdrojom zvyšovania potenciálneho produktu.

ANOTÁCIA

Výkonnosť ekonomiky predstavuje množstvo tovarov a služieb, ktoré ekonomika ako celok vyprodukuje. Vyprodukovať by mali iba toľko, koľko sa spotrebuje. Všeobecným trendom vo svete v posledných dvoch desaťročiach je permanentný rast preferencií spotreby. Tento fakt si vyžaduje potrebu podrobnejšie poznať vývoj spotreby z pohľadu výkonnosti ekonomiky ako aj faktory, ktoré ju ovplyvňujú. Keďže spotreba predstavuje najvýznamnejšiu zložku HDP z hľadiska podielu a teda aj vplyvu, cieľom článku je zhodnotiť vývoj spotreby, prípadne ďalších zložiek hrubého domáceho produktu. Naša ďalšia analýza je zameraná predovšetkým na medzinárodné porovnanie a zhodnotenie spotreby domácností - sklonu k spotrebe, analogicky teda i k úsporám v sledovanom období 1993-2004 vo vybranej homogénnej skupine krajín.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

Hrubý domáci produkt, konečná spotreba, spotreba domácností, sklon k spotrebe, sklon k úsporám, disponibilný dôchodok

LITERATÚRA

1. **ÁRENDÁŠ, M./2005/**: Makroekonómia . Nitra:SPU, 381strán, ISBN 80-8069-524-5
2. **BOREKOVÁ, B./2002/**: Ekonomika domácností. Nitra:SPU, s. 92-104, ISBN 80-7137-977-8
3. **ZOBORSKÝ, I.M. /2001/**.: Ekonomika poľnohospodárstva. Nitra:SPU, s. 9-38, ISBN 80-7137-941-7
4. Štatistická ročenka 1998,2002,2003,2004
5. www.mpsr.sk
6. www.nbs.sk
7. www.vuepp.sk

KONTAKTNÁ ADRESA

Ing. Marta Mokra, SPU v Nitre, Fakulta ekonomiky a manažmentu – Katedra ekonomiky,
Tr.A. Hlinku . 2, 949 76 Nitra, e-mail martahudecova@seznam.cz

Ing. Silvia Bachova, SPU v Nitre, Fakulta ekonomiky a manažmentu – Katedra ekonomiky,
Tr. A. Hlinku . 2, 949 76 Nitra, e-mail silvia.bachova@pobox.sk